

**Autorski program nauczania filozofii
w roku szkolnym 2017/2018
w 2 SLO im. Pawła Jasienicy STO w Warszawie**

Autorzy: Tomasz Mazur, Marcin Krupowicz

*Nikogo i niczego nie umiem słuchać jak tylko argumentu,
który mi się po rozwadze wyda najstosowniejszy.*

Sokrates

*Dlatego, że nie znajdujemy, czego szukamy,
nie powinniśmy rezygnować z szukania tego, co znaleźć możemy.*

Gottfried Wilhelm Leibniz

*Po pierwsze, każdy, kto poważnie pragnie zostać filozofem,
musi 'raz w swoim życiu' cofnąć się do siebie samego
i podjąć próbę zdobycia się w sobie samym na obalenie wszystkich
obowiązujących dlań dotąd nauk i zbudowania ich na nowo.
Filozofia – mądrość – jest absolutnie osobistą sprawą filozofującego.*

Edmund Husserl

Spis treści:

Ogólne założenia programu	2
Filozofia	
Ogólne cele nauczania	4
Szczegółowe cele i treści nauczania	5
Metody pracy	9
Przedmiotowy system oceniania	10
Kryteria oceny prezentacji	12
Kryteria oceny pracy pisemnej	13
Logika	
Ogólne cele nauczania	15
Szczegółowe cele nauczania	16
Metody pracy	18
Przedmiotowy system oceniania	19

Ogólne założenia programu

Ministerstwo Edukacji Narodowej przedstawiło bardzo ambitny program nauczania filozofii w liceum, który jeśli potraktować go poważnie, wymaga bardzo dużego nakładu pracy ze strony zarówno ucznia, jak i nauczyciela. Dla ucznia oznacza to przede wszystkim konieczność podjęcia trudnej decyzji zaangażowania swojego czasu w studiowanie filozofii kosztem innych maturalnych przedmiotów. Jakkolwiek szlachetny byłby to wybór (czego nie zamierzamy tu kwestionować) należy być świadomym, że uczniowie, w trosce o swoją przyszłość oraz wybrane kierunki studiów, jedynie w bardzo wyjątkowych przypadkach zdecydują się na takie poświęcenie.

Mając to na uwadze, zdecydowaliśmy się w porozumieniu z dyrekcją szkoły na przyjęcie bardziej wyważonego, pośredniego rozwiązania. Składa się na nie kilka elementów.

- Po pierwsze, z treści programowych wyodrębniliśmy część logiczną, wprowadzając w liceum dwa osobne przedmioty: logikę i filozofię.
- Po drugie, w pierwszej klasie liceum filozofia jako przedmiot jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów w wymiarze jednej godziny tygodniowo, podczas gdy w klasie drugiej i trzeciej staje się przedmiotem nieobowiązkowym w wymiarze dwóch godzin tygodniowo.

Rozwiązania te pozwalają zaproponować filozofię większej liczbie uczniów bez konieczności poważnych wyrzeczeń z ich strony. W ten sposób uczniowie klas pierwszych będą mieli możliwość ogólnego rozeznania się w teoriach filozofii starożytnej i na tej podstawie będą mogli zdecydować o charakterze swoich dalszych kontaktów z filozofią. Następnie uczniowie zainteresowani bardziej analityczną i logiczną stroną filozofii będą mogli wybrać samą logikę, natomiast uczniowie bardziej zainteresowani treściami historycznymi i problemowymi wybiorą samą filozofię. Z kolei uczniowie, którzy będą chcieli kompleksowo przygotować się do matury bądź Olimpiady Filozoficznej, będą mogli wybrać zarówno logikę, jak i filozofię.

Ponieważ Ministerstwo zaplanowało osiem godzin lekcji filozofii w liceum (po cztery tygodniowo w klasie drugiej i trzeciej), jako liczbę niezbędną do realizacji zaproponowanego materiału, przyjęliśmy następujące rozwiązanie:

- I liceum:
 - Filozofia (1 godz. obowiązkowo dla wszystkich).
 - Logika (1 godz. nieobowiązkowo)
- II liceum:
 - Filozofia (2 godz. nieobowiązkowo, jako specjalizacja)
 - Logika (1 godz. nieobowiązkowo)
- III liceum:
 - Filozofia (2 godz. nieobowiązkowo, jako specjalizacja)
 - Logika (1 godz. nieobowiązkowo)

W sumie daje to wymagane przez ministerstwo osiem godzin. Uczeń, który wybierze udział we wszystkich tych zajęciach, będzie gruntownie przygotowany do matury z filozofii

oraz zyska solidną podstawę do startu w Olimpiadzie Filozoficznej. Wszyscy inni uczniowie, jeśli takie będą ich zainteresowania, będą mogli wziąć udział tylko w części z tych zajęć, biorąc z nich to, co dla nich ważne, zobowiązani wszakże do wywiązywania się z tych samych zadań i stosowania się do tych samych zasad co pozostali uczestnicy. Jeśli któryś z tych uczniów zdecyduje się, pomimo takiego częściowego uczestnictwa, przystąpić do matury z filozofii, będzie mógł to zrobić, ale część przygotowań spadnie na jego barki, przy czym nauczyciel filozofii wskaże mu odpowiednią literaturę oraz zasugeruje system pracy.

Należy także zaznaczyć, że przekazanie odpowiednich, wskazanych przez ustawodawcę treści i umiejętności nie jest jedynym priorytetem autora niniejszego programu. Uważa on, że filozofia stanowi wartość samą w sobie, że dla ucznia może być ona także nie tylko źródłem radości, ale przede wszystkim sposobem na odnalezienie się w świecie, drogą do stania się autonomiczną, niezależnie myślącą i otwartą na innych ludzi osobą. Mając to na względzie, nauczyciel nie zamierza koncentrować się wyłącznie na przekazywaniu wiedzy filozoficznej, ale używając wszelkich dostępnych metod, również na pobudzaniu do myślenia i dyskusji oraz na kreowaniu warunków do satysfakcjonującego i rozwijającego wspólnego filozofowania.

Oceny, jakie przy tej okazji zmuszony jest stawiać, traktuje przy tym przede wszystkim jako sposób wymiany informacji, starając się zminimalizować wszelki wpływający z tej okoliczności zarówno komfort, jak i dyskomfort. W takim podejściu bardzo pomocne jest ocenianie kształtujące, którego elementy znalazły się w Przedmiotowym Systemie Oceniania. Podejście do oceniania formuje ponadto użycie technik stoickich, czyli podkreślanie i wskazywanie, że ostatecznie w edukacji liczy się przede wszystkim to, co wzięliśmy dla siebie i jakimi ludźmi się w jej toku staliśmy, a nie oceny, średnie, punkty, uznanie, zaszczyty i tak dalej. Niezmiernie istotne jest także budowanie atmosfery zaufania, wzajemnej akceptacji poglądów i przekonań oraz kształtowanie wysokiej jakości kultury dyskusji.

FILOZOFIA

Ogólne cele nauczania

Celem prowadzonych zajęć z filozofii jest opanowanie przez ucznia sztuki rozumienia wypowiedzi filozoficznych, przyswojenie przez niego umiejętności tworzenia własnych wypowiedzi filozoficznych, analizy filozoficznej oraz rozpoznawania wątków filozoficznych w szeroko rozumianej kulturze współczesnej i minionej. Bardziej szczegółowo cele te przedstawiają się następująco:

- Zaznajomienie się przez ucznia z podstawowymi informacjami z obszaru historii filozofii, poznanie najwybitniejszych filozofów, najważniejszych szkół filozoficznych oraz prądów intelektualnych.
- Zaprezentowanie europejskiej tradycji filozoficznej w taki sposób, który umożliwi uczniowi wkomponowanie jej w szerszy kontekst zrodzonych na przestrzeni wieków w rozmaitych kulturach różnych tradycji intelektualnych, duchowych i religijnych.
- Poznanie przez ucznia głównych filozoficznych pytań, problemów oraz ich rozstrzygnięć, wraz ze wspierającymi je argumentami i wysuwanymi przeciw nim kontrargumentacjami.
- Zdobycie przez ucznia umiejętności rekonstruowania filozoficznych tez i argumentów, zdolności do odróżniania walorów i siły rozmaitych argumentacji filozoficznych.
- Zbudowanie przez ucznia niezbędnego „słownika filozoficznego”, czyli wykształcenie umiejętności poprawnego operowania pojęciami filozoficznymi.
- Rozwinięcie przez ucznia umiejętności porównywania stanowisk filozoficznych, dostrzegania powiązań i wpływów w myśli różnych filozofów oraz krytycznego namysłu nad ciągłością europejskiej tradycji filozoficznej.
- Zbudowanie kompetencji ucznia w obszarze analizy i rekonstrukcji tekstu filozoficznego wraz z uwzględnieniem zagadnień i problemów charakterystycznych dla życia codziennego.
- Wskazanie uczniowi perspektyw wypływających z filozoficznej analizy tekstów poza-filozoficznych oraz rozwinięcie jego umiejętności śledzenia wątków filozoficznych w codziennym życiu, historii, kulturze, sztuce.

FILOZOFIA

Szczegółowe cele i treści nauczania

Program nauczania filozofii ułożony jest w sposób chronologiczny, co z jednej strony podkreśla kontekst historyczny i kulturowy powstawania poszczególnych teorii filozoficznych, z drugiej zaś wskazuje na doniosłość podejmowanych problemów i rozwiązań oraz ich wpływ na dalszą kulturę. Taki układ materiału jednoznacznie wskazuje na kontekst i wielowiekowy wymiar toczonego przez dzieje dialogu pomiędzy wybitnymi myślicielami – uczeń podczas lekcji zaproszony jest do udziału w tym dialogu.

Podział treści nauczania rozkłada się w sposób następujący. Filozoficzna starożytność stanowi przedmiot nauczania w klasie pierwszej. W klasie drugiej materiał ten jest utrwalony, następnie omawiana i badana jest filozofia średniowieczna oraz nowożytna. Klasa trzecia przeznaczona jest na utrwalenie tego materiału oraz omówienie i dogłębne przedyskutowanie filozofii współczesnej.

Szczegółowe cele nauczania przedmiotu obejmują zaznajomienie ucznia z konkretnymi treściami wprowadzanymi w czasie historycznego przeglądu stanowisk oraz rozwijanie przez ucznia umiejętności wskazanych na poprzedniej stronie jako doprecyzowania celów ogólnych.

Program nauczania przedmiotu rozkłada się następująco:

I Klasa Liceum (1 godz. tygodniowo)

SEMESTR PIERWSZY (15 godz.)

1. Klasyczna koncepcja filozofii: definicja i działy. (2 godz.)
2. Presokratycy: koncepcje *arché* u wybranych filozofów. (1 godz.)
3. Presokratycy: Parmenides i eleaci. (1 godz.)
4. Poglądy sofistów. (1 godz.)
5. Spór Sokratesa z sofistami. (1 godz.)
6. Nauczanie i śmierć Sokratesa. (2 godz.)
7. Analiza metody filozoficznej Sokratesa na podstawie lektury fragmentów *Dialogów* Platona. (1 godz.)
8. Dzieło Platona: teoria idei i koncepcja poznania. (2 godz.)
9. Dzieło Platona: teoria polityczna, etyczna i estetyczna, koncepcja miłości. (2 godz.)
10. Analiza specyfiki twórczości filozoficznej Platona na podstawie lektury fragmentu dialogu *Uczta*. (1 godz.)
11. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

SEMESTR DRUGI (15 godz.)

1. Arystoteles: krytyka Platona, główne kategorie metafizyki Stagiryty. (2 godz.)
2. Arystoteles: koncepcja polityczna i etyczna. (2 godz.)
3. Rekonstrukcja argumentacji Arystotelesa na podstawie analizy fragmentów *Etyki Nikomachejskiej*. (1 godz.)
4. Wprowadzenie do filozofii hellenistycznej. (1 godz.)
5. Cynicy i Cyrenaicy – „szokujący” uczniowie Sokratesa (1 godz.)
6. Nauka Epikura i epikureizm. (1 godz.)

7. Podstawowe założenia hellenistycznego sceptycyzmu. (1 godz.)
8. Ideał stoickiego mędrca: *apatia*, *autarkia* i *ataraksja*. (1 godz.)
9. Analiza praktyki stoickiej na podstawie lektury fragmentów *Diatryb* Epikteta oraz *Rozmyślań* Marka Aureliusza. (1 godz.)
10. Zestawienie najważniejszych zagadnień i problemów antycznej ontologii, etyki i estetyki. (1 godz.)
11. Zestawienie antycznej filozofii z hinduizmem, buddyzmem oraz naukami Starego i Nowego Testamentu. (1 godz.)
12. Neoplatonizm i rzut oka w stronę filozofii średniowiecznej. (1 godz.)
13. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

II Klasa Liceum (2 godz. tygodniowo)

SEMESTR PIERWSZY (30 godz.)

1. Powtórzenie najważniejszych informacji na temat filozofii starożytnej. (1 godz.)
2. Neoplatonizm i narodziny myśli chrześcijańskiej. Wątki platońskie w myśli św. Augustyna. (1 godz.)
3. Św. Augustyn: koncepcja łaski, iluminacji, Państwa Bożego, teodycei. (2 godz.)
4. Specyfika myśli wczesnochrześcijańskiej na podstawie lektury fragmentów *Wyznań* św. Augustyna. (1 godz.)
5. Rola myślicieli arabskich i żydowskich w kształtowaniu się myśli średniowiecza (Awicenna, Majmonides, Awerroes i Ibn Arabi). (2 godz.)
6. Inspiracje Arystotelejskie w filozofii św. Tomasza z Akwinu. (1 godz.)
7. Kim jest człowiek w wizji średniowiecznej teologii? Analiza fragmentów *Summy Teologicznej* św. Tomasza z Akwinu. (1 godz.)
8. Zagadnienie wiary i rozumu w filozofii średniowiecznej. (1 godz.)
9. Średniowieczne dowody na istnienie Boga. (1 godz.)
10. Średniowieczny spór o uniwersalia. (1 godz.)
11. Renesansowa filozofia polityki: Nicollo Machiavelli i Thomas Morus. Lektura i analiza fragmentów *Utopii* Thomasa Morusa. (2 godz.)
12. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)
13. Wprowadzenie do filozofii nowożytnej. (2 godz.)
14. Rewolucja naukowa a filozofia XVII wieku. Teorie poznania Francisa Bacona, Kartezjusza oraz Isaaca Newtona. (2 godz.)
15. Kartezjusz i zwrot w stronę epistemologii. (1 godz.)
16. Kartezjusz i jego dualistyczna metafizyka. Problem psychofizyczny. (2 godz.)
17. Sceptycyzm metodyczny Kartezjusza – lektura fragmentów *Medytacji o pierwszej filozofii* Kartezjusza. (1 godz.)
18. Racjonalizm Kartezjusza a racjonalizm Spinozy i Leibniza. (2 godz.)
19. Kartezjusza koncepcja moralności tymczasowej. (1 godz.)
20. Próby rozwiązania problemu psychofizycznego przez innych filozofów (Berkeleya, Hume'a, Spinozę, La Mettrie'ego). (1 godz.)
21. Empiryzm brytyjski: główne stanowiska. (2 godz.)
22. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

SEMESTR DRUGI (30 godz.)

1. Teoria państwa Monteskiusza i nowożytne koncepcje umowy społecznej (Tomasz Hobbes, John Locke, Jan Jakub Rousseau). (2 godz.)
2. Debata na temat istoty umowy społecznej na bazie lektury *Lewiatana* Tomasza Hobbesa. (2 godz.)
3. Nowożytne idee tolerancji i wolności obywatelskiej: John Locke, Wolter, Benedykt Spinoza. (2 godz.)
4. Koncepcja człowieka i poznania w twórczości Blaise'a Pascala. (1 godz.)
5. Analiza i lektura fragmentów *Mysli* Blaise'a Pascala. (1 godz.)
6. Analiza dyskusji między nowożytnymi racjonalistami a empirystami na bazie lektury fragmentów *Badań dotyczących rozumu ludzkiego* Davida Hume'a. (1 godz.)
7. Immanuel Kant: przewyższenie dyskusji między racjonalizmem a empiryzmem. Główne kategorie pojęciowe teorii poznania Kanta. (2 godz.)
8. Etyka Immanuela Kanta: intencjonalność, imperatyw kategoryczny oraz czyny legalne i moralne. (2 godz.)
9. Zagadnienie zła w filozofii Kanta. Rzut oka w przeszłość: *privatio boni* św. Augustyna i teodycea Leibniza. (1 godz.)
10. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)
11. Etyka utylitarystyczna Johna Stuarta Milla. (2 godz.)
12. Analiza argumentacji utylitarystów na podstawie lektury fragmentów *Utylitaryzmu* Johna Stuarta Milla. (1 godz.)
13. Czy historia ma sens? Problematyka filozofii dziejów Georga Wilhelma Friedricha Hegla. (2 godz.)
14. Myśl Karola Marksa a myśl Hegla. Porównanie różnych nowożytnych wizji postępu. (2 godz.)
15. Nowożytna myśl polityczna: liberalizm, konserwatyzm, marksizm. Debata. (3 godz.)
16. Analiza argumentacji liberalnej na podstawie lektury fragmentów tekstu *O wolności* Johna Stuarta Milla. (1 godz.)
17. Arthur Schopenhauer: pesymizm i filozofia woli. (1 godz.)
18. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

III Klasa Liceum (2 godz. tygodniowo)

SEMESTR PIERWSZY (30 godz.)

1. Søren Kierkegaard: stadia życia, egzystencja, istota wiary. (2 godz.)
2. Fryderyka Nietzschego krytyka kultury i religii. (2 godz.)
3. Fryderyka Nietzschego koncepcja nadczłowieka, woli mocy i idea wiecznych powrotów. (2 godz.)
4. Nietzscheński styl w filozofii – analiza na podstawie lektury fragmentów *Tako rzecze Zaratustra*. (1 godz.)
5. Pragmatyzm Charlesa Sandersa Peirce'a i Williama Jamesa. (2 godz.)
6. Henri Bergson: pojęcie intuicji, *elan vital* i kinematograficzny charakter intelektu. (2 godz.)
7. Wilhelm Dilthey: hermeneutyka i istota nauk humanistycznych. (1 godz.)

8. Podstawy fenomenologii Edmunda Husserla i Romana Ingardena. (1 godz.)
9. Analiza argumentacji Husserla na podstawie lektury fragmentów *Medytacji karmelitańskich*. (1 godz.)
10. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)
11. Główne teorie XX-wiecznej filozofii nauki: weryfikacjonizm Koła Wiedeńskiego. (1 godz.)
12. Główne teorie XX-wiecznej filozofii nauki: falsyfikacjonizm Karla Raimunda Poppera. (1 godz.)
13. Główne teorie XX-wiecznej filozofii nauki: teoria paradygmatów Thomasa Khuna. (1 godz.)
14. Ludwig Wittgenstein: atomizm logiczny i teoria gier językowych. (2 godz.)
15. Analiza argumentacji Wittgensteina na podstawie lektury fragmentów *Traktatu logiczno-filozoficznego*. (1 godz.)
16. Egzystencjalistyczna koncepcja człowieka. Główni przedstawiciele egzystencjalizmu. (3 godz.)
17. Analiza języka i tezy egzystencjalizmu na podstawie lektury fragmentów tekstu *Egzystencjalizm jest humanizmem* Jeana-Paula Sartre'a. (1 godz.)
18. Martin Heidegger w poszukiwaniu bycia. (1 godz.)
19. Koncepcja człowieka w psychoanalizie. (2 godz.)
20. Krytyka kultury w myśli Freuda na podstawie lektury fragmentów tekstu *Kultura jako źródło cierpień*. (1 godz.)
21. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

SEMESTR DRUGI (19 godz.)

1. Filozofia dialogu: główni przedstawiciele i stanowiska. (2 godz.)
2. Personalistyczny nurt w filozofii XX wieku. (1 godz.)
3. Główne tezy i problematyka filozofii postmodernistycznej. (2 godz.)
4. Analiza postmodernistycznej argumentacji i wizji człowieka na podstawie lektury fragmentów dzieła *Przygodności, ironii, solidarności* Richarda Rorty'ego. (1 godz.)
5. Krytyka społeczeństwa masowego: Jose Ortega y Gasset i Erich Fromm. (1 godz.)
6. Analiza zjawiska społeczeństwa masowego na podstawie lektury fragmentów *Buntu mas* José Ortegi y Gasset. (1 godz.)
7. Kategoria „społeczeństwa otwartego” i „społeczeństwa zamkniętego” w myśli Karla Raimunda Poppera. (1 godz.)
8. Wybrane zagadnienia współczesnej filozofii polityki: liberalizm proceduralny Johna Rawlsa. (1 godz.)
9. Wybrane zagadnienia współczesnej filozofii polityki: neokonserwatyzm Michaela Oakeshotta. (1 godz.)
10. Wybrane zagadnienia współczesnej filozofii polityki: „Nowa Lewica” Herberta Marcusego i teoria krytyczna szkoły frankfurckiej. (1 godz.)
11. Aksjologia: filozofia wobec wartości. (1 godz.)
12. Filozoficzne koncepcje prawdy – podsumowanie i porównanie. (2 godz.)
13. Omówienie eseju z filozofii. (2 godz.)
14. Podsumowanie i ewaluacja. (2 godz.)

FILOZOFIA

Metody pracy na lekcji

Uczniowie pracują ze wskazanym podręcznikiem lub z materiałami dostarczonymi przez nauczyciela. Praca na lekcji wymaga uprzedniego samodzielnego przygotowywania przez uczniów określonych zadań w domu (lektura fragmentów tekstów źródłowych lub opracowań, przemyślenie zadanych zagadnień, przygotowanie krótkich wypowiedzi pisemnych itp.). Niezbędne jest także filozoficzne nastawienie i wyczulenie uczniów w czasie trwania lekcji.

Lekcja służy zatem:

- utrwaleniu materiału,
- wyjaśnieniu problemów,
- ćwiczeniu umiejętności,
- wskazywaniu najważniejszych i najbardziej problematycznych zagadnień.

Podczas pracy na lekcji stosujemy następujące szczegółowe metody:

- prezentacja:
 - przez nauczyciela,
 - przez uczniów,
- dyskusja,
- debata,
- gra filozoficzna,
- lektura:
 - tekstów źródłowych,
 - opracowań,
 - innych tekstów kultury (muzyka, komiks, video, teatr, publicystyka, beletrystyka)
- interpretacja tekstu,
- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- inscenizacje,
- filozoficzna kreacja:
 - wypowiedzi,
 - teksty,
 - alternatywne formy ekspresji filozoficznej
- sprawdzian wiadomości:
 - praca klasowe
 - kartkówki (zapowiedziane i niezapowiedziane)

Ponadto uczeń pracuje samodzielnie, przygotowując w domu:

- krótkie wypowiedzi filozoficzne (w klasie I),
- eseje (w klasie II i III).

FILOZOFIA

Przedmiotowy system oceniania

1. Rodzaje ocen

Przedmiotem oceniania na lekcjach filozofii są wiedza i umiejętności ucznia wyszczególnione w programie nauczania. Uczniowie zdobywają oceny za następujące formy aktywności:

Rodzaj aktywności	Waga
Praca klasowa	3
Kartkówka	2
Praca domowa	1
Aktywność (merytoryczna)	1
Prezentacja lub prowadzenie debaty	2
Esej	2

2. Specyfikacja ocen

Kartkówki i klasówki weryfikują praktyczną i teoretyczną wiedzę ucznia. Wyrażając rzecz procentowo:

Ocena	Procent zdobytej wiedzy
6	91 – 100%
5	76 – 90%
4	61 – 75%
3	46 – 60%
2	31 – 45%
1	0 – 30%

Przy ocenie prac domowych, oprócz wiedzy praktycznej i teoretycznej, pod uwagę brana jest też kreatywność i sumienność ucznia. Przy ocenie aktywności natomiast uwzględniana jest też kreatywność i umiejętność uczestniczenia w dyskusji (w szczególności: słuchanie innych, mówienie na temat, nie wtrącanie niepotrzebnych dygresji, zwięzłość itp.).

W ciągu semestru uczeń dwukrotnie może zgłosić nieprzygotowanie zwalniające go z pisania niezapowiedzianych kartkówek, odpowiedzi lub omówienia pracy domowej. Nieprzygotowanie należy zgłosić w trakcie sprawdzania przez nauczyciela listy obecności na początku lekcji.

3. Warunki uzyskania oceny celującej

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który wykazał się wiedzą wykraczającą poza informacje podane w czasie lekcji oraz ujawnił wysoce rozwinięte umiejętności filozoficzne. Ocenę celującą zapewnia także tytuł laureata(-tki) lub finalisty(-tki) Olimpiady Filozoficznej.

4. Ocenianie kształtujące

Ocenianie kształtujące umożliwia zdecydowanie bardziej komfortowe, ale także znacznie wzmacniające wiedzę ucznia przekazanie informacji zwrotnej na temat jego pracy. Stworzenie oceny opisowej jest ponadto w swojej esencji głęboko filozoficzną formą komunikacji z uczniem. Filozoficzna praca ucznia, jego osobista wypowiedź – jakiej formy by nie przybrała (może to przecież być zwykła dobrze przemyślana odpowiedź, ale także zaledwie mglisty przeblysłk idei lub jakaś forma pracy pisemnej, graficznej, projektowej, czy po prostu określone zachowanie ucznia) – nie napotyka na bezosobową liczbę, ale odnajduje swoją kontynuację w osobistej odpowiedzi oceniającego. Następuje nawiązanie dialogu. Dzięki takiej ocenie uczeń może wyraźnie dostrzec mocne i słabsze strony swojej pracy, zdobywa także bardziej właściwy dystans do swoich filozoficznych poczynań. Coś, czego ostatecznie zmierzyć nie można, musi pozostać czymś niemierzalnym. Coś, o czym można dyskutować, zawsze warto uczynić przedmiotem dyskusji.

Taka ocena kształtująca powinna zawierać określone komponenty. Musi wskazywać, w jakich obszarach praca ucznia jest najlepsza, gdzie wykazał się on dobrą znajomością informacji historycznych, kiedy objawił wysokie umiejętności filozoficzne. Taka ocena powinna także uwidoczniać te obszary, które wymagają dalszego wzmocnienia, rozwinięcia lub ugruntowania. Bardzo pomocne jest ponadto wskazanie dróg do realizacji tego celu. Tylko taka ocena opisowa pozwala wyciągnąć uczniowi maksymalny zysk z całego procesu ewaluacji.

Samo ocenianie kształtujące może przybrać różne formy. Ocena opisowa nauczyciela jest tylko jednym z dostępnych narzędzi. Bardzo ciekawym rozwiązaniem są oceny koleżeńskie, angażujące rówieśników, kolegów i koleżanki z klasy do procesu ewaluacji wzajemnej pracy. Także samoocena pracy ucznia w przypadku przedmiotu takiego, jakim jest filozofia, otwiera niezwykle ciekawe perspektywy interpretacyjne i ewaluacyjne.

Wszystkie powyższe formy oceniania kształtującego są realizowane na lekcjach filozofii. Ramy temu sposobowi ewaluacji pracy uczniów wyznacza konieczność przedstawienia liczbowej oceny końcoworocznej i związane z tą koniecznością zaprezentowane w tym programie kryteria oceny prac klasowych, kartkówek, prezentacji i obszernych prac pisemnych. Inne aktywności ucznia oceniane będą w oparciu o całościowe lub częściowe odwołanie się do szczytnej idei oceniania kształtującego.

FILOZOFIA

Kryteria oceny prezentacji

Prezentacje przygotowywane przez uczniów (indywidualnie lub w parach) oceniane będą w oparciu o następujące kryteria:

Kryterium	Procentowy udział w ocenie
1. Treść:	40%
<ul style="list-style-type: none">• prezentacja jest na temat,• uczeń odróżnia informacje istotne od nieistotnych,• uczeń koncentruje się na istotnych informacjach,• uczeń podaje źródła, z których korzysta.	
2. Forma:	20%
<ul style="list-style-type: none">• prezentacja mieści się w 10 minutowym limicie czasowym,• prezentacja posiada przejrzysty układ treści i posiada wstęp, rozwinięcie oraz zakończenie,• prezentacja ma strukturę ciągłą i między jej częściami występuje związek i wynikanie logiczne,• treści przekazywane przez ucznia pokrywają się z treściami prezentowanymi	
3. Technika:	20%
a) W przypadku prezentacji multimedialnej:	
<ul style="list-style-type: none">• uczeń umiejętnie używa sprzętu,• slajdy są czytelne,	
b) W przypadku prezentacji ustnej:	
<ul style="list-style-type: none">• uczeń mówi wyraźnie• uczeń nie mówi za szybko• uczeń korzysta z notatek, ale nie czyta z kartki,• materiały pomocnicze, których używa uczeń, są spójne z treścią prezentacji	
4. Komunikatywność	20%
<ul style="list-style-type: none">• uczeń utrzymuje kontakt wzrokowy ze swoimi słuchaczami,• uczeń reaguje na to, co się dzieje na sali,• uczeń próbuje zaangażować słuchaczy,• uczeń nie unika pytań ze strony słuchaczy,• uczeń jest zyczliwy w stosunku do swoich słuchaczy.	

FILOZOFIA

Kryteria oceny pracy pisemnej

Pracę pisemną z filozofii jest niezwykle trudno poddać obiektywnej ocenie. Z reguły przybiera ona formę wypracowania rekapitulującego historyczne ustalenia na określony filozoficzny temat lub staje się filozoficznym esejem prezentującym osobiste przemyślenia autora. W obu przypadkach wielce wskazane jest, aby uczeń zdawał sobie jednak sprawę z dostępnych narzędzi pisemnej wypowiedzi filozoficznej i był świadom ogólnie przyjętych oczekiwań stawianych przed takimi wypowiedziami. Esej filozoficzny jest formą bardzo popularną w wielu krajach Starego Kontynentu – uczeń, który chce czuć się swobodnie jako student największych i najbardziej prestiżowych zachodnich uczelni, musi posiadać umiejętność swobodnego budowania przemyślanej autorskiej wypowiedzi filozoficznej. Zaprezentowane poniżej kryteria oceny pracy pisemnej z filozofii odwołują się do wspomnianych oczekiwań i standardów, przy pełnym jednak przeświadczeniu autorów, że wiele wybitnych prac filozoficznych nie spełniałoby w pełni poniższych kryteriów. Dlatego prowadzący zajęcia zamierza traktować poniższe kryteria jedynie jako wskazówki w procesie ewaluacji prac pisemnych uczniów i pozostawia sobie możliwość dokonania pozytywnej oceny pracy, która nie czyni zadość tym kryteriom.

Praca pisemna z filozofii, szczególnie esej, powinna mieć określoną strukturę, na którą składa się sześć elementów.

- wprowadzenie,
- sformułowanie stanowiska wobec problemu wyrażonego w temacie pracy,
- argumentacja za, na rzecz tego stanowiska,
- argumentacja przeciw temu stanowisku,
- analiza krytyczna, czyli rozważenie racji przemawiających na rzecz przyjęcia lub odrzucenia danych argumentów,
- zakończenie.

Praca oceniana będzie w skali 0-25 pkt., wedle poniższych kryteriów:

1. Ogólna ocena pracy (0-5 pkt.):

- poprawność językowa (0-3 pkt.).
- poprawność strukturalna, tj. praca zawiera wszystkie elementy przedstawionego powyżej modelu (0-2 pkt.).

2. Szczegółowa ocena pracy (0-20):

- wprowadzenie zawiera:
 - trafne wskazanie problematyki pracy (0-1 pkt.),
 - wyjaśnienie kluczowych pojęć występujących w pracy (0-1 pkt.),
 - zarys planu pracy (czego, dlaczego i jak będzie się w niej dowodzić) (0-1 pkt.);
- sformułowanie stanowiska zawiera:
 - klarowne przedstawienie stanowiska (0-1 pkt.),
 - treści lokujące się w obrębie problematyki pracy (0-1 pkt.);

- argumentacja za:
 - przedstawia mocne argumenty logicznie wspierające stanowisko pracy (0-1 pkt.),
 - przedstawia co najmniej dwa takie argumenty (0-1 pkt.),
 - co najmniej jeden z tych argumentów pochodzi od znanego z historii filozofa (z wyraźnym powołaniem się na niego) (0-1 pkt.);
- argumentacja przeciw:
 - przedstawia mocne argumenty logicznie podważające stanowisko (0-1 pkt.),
 - przedstawia co najmniej dwa takie argumenty (0-1 pkt.),
 - co najmniej jeden z tych argumentów pochodzi od znanego z historii filozofa (z wyraźnym powołaniem się na niego) (0-1 pkt.);
- analiza krytyczna:
 - podaje dobre uzasadnienie przemawiające za przyjęciem wybranych argumentów (za bądź przeciw) (0-3 pkt.),
 - uzasadnienie to zestawione zostaje z przynajmniej jedną tradycją filozoficzną (0-2 pkt.),
 - uzasadnienie odwołuje się do innych argumentów poza historyczno-filozoficznych (z doświadczenia autora, z wiedzy pozafilozoficznej, w oparciu o zgodę powszechną itp.) (0-2 pkt.);
- zakończenie zawiera:
 - zwięzłą rekapitulację przebiegu pracy (0-1 pkt.),
 - podsumowanie uzyskanych w niej efektów (0-1 pkt.).

Uzyskane w oparciu o powyższe kryteria punkty przekładają się na następujące końcowe oceny za pracę pisemną z filozofii:

Ocena	Punkty
6	24-25
5+	23
5	21-22
4+	20
4	17-19
3+	16
3	14-15
2+	13
2	11-12
1+	10
1	0-9

LOGIKA

Ogólne cele nauczania

Celem zajęć z logiki jest opanowanie przez ucznia niełatwej sztuki poprawnego rozumowania i rozwinięcie jego umiejętności dyskusji. Cel ten sprowadza się do następujących umiejętności, które uczeń powinien przyswoić w ramach zajęć z logiki:

- tworzenie spójnych logicznie wypowiedzi,
- umiejętność rozpoznania wypowiedzi zawierających błędy logiczne i dokładnego określenia, jakie są to błędy,
- znajomość podstawowych struktur i reguł poprawnych rozumowań logicznych,
- umiejętność krytycznej analizy tekstów kultury i bieżących dyskusji w sferze publicznej pod kątem ich poprawności logicznej,
- umiejętność kompetentnego, poprawnego logicznie i merytorycznie uczestnictwa w dyskusji,
- przestrzeganie podstawowych zasad kultury dyskusji.

Zajęcia z logiki umożliwiają ponadto przekazanie uczniom wiedzy na temat struktury języka, różnych rodzajów rozumowań oraz wzmacniają umiejętność odróżniania przesłanek od wniosków zawartych w argumentacji. Dlatego też zajęcia te są bardzo dobrym uzupełnieniem dla wszystkich przedmiotów, w ramach których uczniowie konfrontowani są z wymogiem przygotowywania obszernych wypowiedzi pisemnych.

Dodatkowym celem realizowanym w ramach zajęć z logiki jest zaprezentowanie uczniom historii myśli logicznej oraz pogłębienie wątków obecnych w filozofii analitycznej.

LOGIKA

Szczegółowe cele i treści nauczania

Podstawowym celem zajęć z logiki jest poznanie reguł poprawnego logicznie myślenia oraz utrwalanie ich w praktyce. Duża część zajęć poświęcona jest zatem konkretnym logicznym ćwiczeniom, które dopełniają teoretyczny komponent tego przedmiotu.

Tematy pozostawiają także prowadzącemu pewien zakres dla odwołań do historii myśli logicznej, która stanowi obszerną część dociekań lokalizujących się w zakresie tzw. filozofii analitycznej. Tym samym zajęcia z logiki stają się doskonałym uzupełnieniem materiału realizowanego w ramach lekcji filozofii.

Szczegółowo program nauczania rozkłada się następująco:

I Klasa Liceum (1 godz. tygodniowo)

SEMESTR PIERWSZY (15 godz.)

1. Czym jest logika i jakie są jej cele? (2 godz.)
2. Pojęcie nazwy. (2 godz.)
3. Co to jest zdanie w sensie logicznym? (4 godz.)
4. Rodzaje definicji. (4 godz.)
5. Ćwiczenia z kultury dyskusji. (2 godz.)
6. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

SEMESTR DRUGI (15 godz.)

1. Podział logiczny. (3 godz.)
2. Typologia. (3 godz.)
3. Pojęcie funktora prawdziwościowego. (2 godz.)
4. Podstawy rachunku zdań. (6 godz.)
5. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

II Klasa Liceum (1 godz. tygodniowo)

SEMESTR PIERWSZY (15 godz.)

1. Rozróżnianie wniosku i przesłanki w rozumowaniu. (3 godz.)
2. Przesłanka wyrażona nie wprost. (2 godz.)
3. Rozumowania dedukcyjne. (3 godz.)
4. Rozumowania niededukcyjne. (3 godz.)
5. Uzasadnienia epistemiczne i pragmatyczne. (3 godz.)
6. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

SEMESTR DRUGI (15 godz.)

1. Jakie odpowiedzi na pytanie są właściwe, a jakie niewłaściwe z logicznego punktu widzenia? (3 godz.)
2. Błędy logiczne rozumowań sformalizowanych. (4 godz.)

3. Błędy logiczne rozumowań niesformalizowanych. (4 godz.)
 - a) ekwiwokacja,
 - b) regres w nieskończoność,
 - c) błędne koło,
 - d) przesunięcie kategorialne,
 - e) *non sequitur*.
4. Błąd przesunięcia kategorialnego, jak go unikać. (2 godz.)
5. Błędy logiczne w życiu codziennym. (1 godz.)
6. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

III Klasa Liceum (1 godz. tygodniowo)

SEMESTR PIERWSZY (15 godz.)

1. Przesłanki mocne a przesłanki słabe. (3 godz.)
2. Jak poprawiać argumenty? (3 godz.)
3. Ćwiczenia z rozróżniania tez i przesłanek w tekstach filozoficznych. (3 godz.)
4. Tautologie. (2 godz.)
5. Rozumowania uprawdopodobniające. (2 godz.)
6. Ćwiczenia z kultury dyskusji. (1 godz.)
7. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

SEMESTR DRUGI (10 godz.)

1. Czym jest erystyka? (5 godz.)
2. Ćwiczenia z kultury dyskusji. (4 godz.)
3. Podsumowanie i ewaluacja. (1 godz.)

LOGIKA

Metody pracy na lekcji

Uczniowie pracują ze wskazanym podręcznikiem lub z materiałami dostarczonymi przez nauczyciela. Praca na lekcji przeznaczona jest na utrwalanie materiału i ćwiczenia i niekiedy wymaga uprzedniego samodzielnego przygotowywania przez uczniów określonych zadań w domu (lektura fragmentów tekstów źródłowych lub opracowań, przemyślenie zadanych zagadnień, przygotowanie krótkich wypowiedzi pisemnych, ćwiczenia logiczne, przygotowanie prezentacji itp.).

Podczas pracy na lekcji stosujemy następujące szczegółowe metody:

- prezentacja:
 - przez nauczyciela,
 - przez uczniów,
- dyskusja,
- debata ukierunkowana na wychwytywanie poprawnych rozumowań i błędów logicznych,
- analiza wskazanych tekstów pod kątem ich poprawności logicznej,
- ćwiczenia logiczne,
- lektura:
 - tekstów źródłowych,
 - opracowań,
- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- filozoficzna kreacja:
 - wypowiedzi,
 - teksty,
 - alternatywne formy ekspresji filozoficznej
- sprawdzian wiadomości:
 - kartkówki (zapowiedziane i niezapowiedziane)

LOGIKA

Przedmiotowy system oceniania

1. Rodzaje ocen

Przedmiotem oceniania na lekcjach logiki są wiedza i umiejętności ucznia wyszczególnione w programie nauczania. Uczniowie zdobywają oceny za następujące formy aktywności:

Rodzaj aktywności	Waga
Kartkówka	2
Praca domowa	1
Aktywność (merytoryczna)	1
Prezentacja lub prowadzenie debaty	2

2. Specyfikacja ocen

Kartkówki i klasówki weryfikują praktyczną i teoretyczną wiedzę ucznia. Wyrażając rzecz procentowo:

Ocena	Procent zdobytej wiedzy
6	91 – 100%
5	76 – 90%
4	61 – 75%
3	46 – 60%
2	31 – 45%
1	0 – 30%

Przy ocenie prac domowych, oprócz wiedzy praktycznej i teoretycznej, pod uwagę brana jest też kreatywność i sumienność ucznia. Przy ocenie aktywności natomiast uwzględniana jest też kreatywność i umiejętność uczestniczenia w dyskusji (w szczególności: słuchanie innych, mówienie na temat, nie wtrącanie niepotrzebnych dygresji, zwięzłość itp.).

W ciągu semestru uczeń dwukrotnie może zgłosić nieprzygotowanie zwalniające go z pisania niezapowiedzianych kartkówek, odpowiedzi lub omówienia pracy domowej. Nieprzygotowanie należy zgłosić w trakcie sprawdzania przez nauczyciela listy obecności na początku lekcji.

3. Warunki uzyskania oceny celującej

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który wykazał się wiedzą wykraczającą poza informacje podane w czasie lekcji oraz ujawnił wysoce rozwinięte umiejętności filozoficzne. Ocenę celującą zapewnia także tytuł laureata(-tki) lub finalisty(-tki) Olimpiady Filozoficznej.